

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISKI DAGBLADET

Neljapäeval, 2. mail 1974

Nr. 33 (3921)

16. aastakäik

Portugali riigipööre: Hunta lubab kõigile vabadust pärast 48-aast. diktatuuri

Portugalis toimus möödunud nädalal riigipööre, kusjuures võimu võttis üle sõjaväelastest koosnev hunta, eesotsas kindral Antonio de Spínolaga. Viimane lubas teha lõpu üle 40 aasta kestnud fashismi-tüübis diktatuuriga, anda amnestia kõikidele poliitilistele vangidele, ajada laiali Caetano poliitiline politsei, lakata tsensuuriga, anda tegutsemisluba poliitilistele parteidele ja ametiühingutele ning korraldada 12 kuu jooksul vabad valimised, eesmärgiga moodustada demokraatlikult töötav valitsus.

Antonio de Spínola vallandati mõne kuu eest diktaator Caetano poolt, kuna ta ühes debati- raamatus teravalt kritiseeris valitsuse koloniaalsõdasid Aafrika aumaades. Tegelikult mõistis kindral de Spínola hukka kogu koloniaalsüsteemi,

toonitades, et see on tänapäeval puhtakujuline anakronism.

Kindral de Spínola on olnud sõjaväelaseks ise ka Aafrika aumaades, kuid teda iseloomustatakse kui humanseerit ohvitseri. Vastandina paljudele teistele, kes on Aafrika vabadusvõitlejate ja tsivilisatsioonide vastu toime pannud koletslikke roime, piinamisi jne.

Diktaator Caetano ja ta lähemad kaastöölised vahistati hunta sõjaväelaste poolt ja nad saadeti valve all Madeirale.

Riigipööre ise toimus suhteliselt rahulikult ja surmaohvreid oli vähe. Seevastu aga on hunta sõduritel raske kaitsta diktatuuri poliitilise politsei liikmeid rahva viha eest. Nad on tegelikult täiesti lindpriid, kuna nad on otsitavad ka hunta poolt. Nimelt tahetakse hiljem lähemalt uurida, missuguses

ulatuses üks või teine on sooritanud kuritegusid, piinamisi etc.

Välisvaatlejad Lissabonis nendivad, et rahvas on pärast riigipööret ja hunta lubadusi sõna tõelises mõttes endast ära, kusjuures täiesti loomulikult on ette tulnud ka liigset "intensiivsust" hoopis teises suunas.

Kindral de Spínola on juba väljastanud hoiatuse, milles märgitakse, et provisosone valitsus võib kasutusele võtta vägivald, eesmärgiga tõkestada tendentsid anarhis suunas.

Poliitilise vabaduse taastamist on märgata Lissaboni ja ka teiste Portugali linnade tänavail, kus paljude kohtades lehvivad punased lipud ja rahvas skandeerib "sotsialism", "sotsialism". Ja Portugali on tagasi pöördunud mitmed ni- Järg lk 7

Bonni spiooniskandaal: Mis saab Saksamaast kui juba valitsuses istuvad kommunistid

Lääne-Saksa kontraspionaazh vahistas Köln-Bonni lennuväljal 47-aastase Günther Guillaume, kes kuulus Willy Brandti lähimate kaastöölise hulka. Teda süüdistatakse ebaseaduslikus andmete-andmises Ida-Saksa KGB-le, st. DDR-i julgeolekuteenistusele. Guillaume on üles tunnistanud, et ta juba Lääne-Saksamaale "pögenedes" oli Ida-Saksa julgeolekuteenistuse liige. Peale Guillaume vahistati ka tema bikaasa, ämm, poeg ja veel paar isikut. Guillaume-Guillaume-afäärist töötab kujuneda ulatlikum skandaal, mis üldse on esinenud Lääne-Saksa poliitilises elus.

Lääne-Saksa kontraspionaazh hakkas Guillaume kahtlustama juba suvel 1973. Willy Brandti informeeriti ja ta oli nõus pidama Guillaume oma teenistuses edasi, kuna vastuluure lootis seega tabada ka

tema kaastöölisi. Igatahes pärast 1973 suve varustati spiooni enamvähem võlts-andmetega.

Teadaolevat ei olnud Guillaume kunagi võimalik DDR-ile üle anda tavalist luurematerjali, näiteks riigikaitset

puudutavaid andmeid etc. Ent tema suur tähtsus Ida-Saksa valitsusele seenes selles, et ta oli võimeline täpselt refererimise valitsuse poliitilist mõtlemist üldiselt. Näiteks kuidas saksa Ida-poliitikat arendati kõrgemal valitsuse ja parteinivool.

Guillaume oli tihti kaasas kui toimusid kõnelused sotsiaaldemokraatliku erakonna kõige initsiatsioonide istungitel. Sääli, kus Willy Brandt ja tema lähimad kaastöölised kavandasid poliitilist strateegiat sise- ja välispoliitilistes küsimustes.

Lääne-Saksa kontraspionaazh sai Guillaume jälle juba 1970, mil paljastati üks teine DDR-i spioon, kes töötas kõrge kohal ametiühingute keskkorrasorganisatsioon. Politsei leidis spiooni korterist küllalisraama-

Järg lk 7

Stockholmi Centern toetab EPL-i

Centerpartiet Stockholmist distrikti aastakoosolek otsustas esitada erakonna üleriigilisele konverentsile nõudmise, et erakonna esindajad Presidendi valimises edaspidi hääletaksid produktsiooni- ja tööstuse andmise poolt Eesti Päevalehele. Vastav nõudmine tuli Tyresö osakonna koosolekult, kus küsimuse üles oli tõstnud erakonna liige Nils Lindeberg-Lindqvist.

Erakonna praegust ametlikku hoiakut ilmestavad nii Tyresö kui Stockholmist distrikti Centerni juhatused, kes pärast kontakti esindajaga Presidendi valimises soovitasid asja edasi lükata ja viia küsimus lahendamise erakonna esindajate Presidendi valimises. Seega liksid liikmete seisukohad hääletamisel vastu juhatusel.

Nils Lindeberg-Lindqvist aktiivne põhjatus asjaolu, et Centerni esindaja Presidendi valimises Allan Pettersson on koos sotsiaaldemokraatidega kolmel korral hääletanud Eesti Päevalehele pressitoetuse andmise vastu, kuigi ta on iseenesest arvamine, et asi tuleks lahendada, kuid mitte Presidendi valimises vaid Presidendi valimise foorumil, millise ümbermõtte aga valmib alles aasta- paari järele.

Järg lk 7

Nils Lindeberg-Lindqvist

Olving rektor

GÖTEBORG (EPL) - Chalmersi ülikooli valijamehed valisid lahkuva rector magnificus prof. Nils Graneli järele uueks ülikooli rektoriks Sven Olvingu, kes on ülikooli elektrofüüsika korraline professor ja ülikooli prorektor 1966. aastast saadik.

Sven Olving on sündinud Eestis 1928, lõpetanud Sigtuna eesti gümnaasiumi. Valijakonda kuulusid 20 õppejõudude, 20 teinistajat ja 20 üliõpilaste esindajat.

Rectori ametiperiood on neli aastat.

Eesti jalgrattur Mats Mikiver (vasakul) esmas Rootsi Mallorca velotuuril

Möödunud aastal võitis Norrköpingi jalgrattur Mats Mikiver oma mitmeaastase rahvusvahelise velotuurist, küll Prantsusmaal, Inglismaal ja ka Rootsis.

Aastavahetuseks oli ta jõudnud üsnagi palju korda saata ja tõusta Rootsi jalgratturite punktitaabelis 17-ndale kohale.

Tänavuseks hoonajaks otsustas jalgrattasportlase juhikond silma peal hoida 15 mehel

ja lasta nendel esindada Rootsi rahvusvahelisel võistlustel. Üheks osutus Mats Mikiver, 20.

Nii saadeti ühed Maroko velotuurile, teised Mallorcale. Esimese võitis muide lähtlane Anders Jakobsson N. Liidust, teisel näitas Mikiver oma võimeid, finisheerides neljanda (olulimase) etapi teisel.

Lõppjärgestuses platseerus ta 60 jalgratturi hulgas 13-ndale kohale ajaga 16.09.12 (EPL/AR)

Oli vanaeestlasil kirjamärke? Apropoo E. Kõksi sõnavõtule

Kunstnik Endel Kõks sekub Eesti Päevalehes 13. aprillil sõnavõtu "Kul vana on meie kultuur?" nn. kultuuriavaldisse. Kahtlemata on väga raske defi-neerida mitmekülgselt ja küllal-dase elatussega kultuuri üld-mõistet, mispärast tuleb Endel Kõksi sõnavõttu pidada konstruk-tiivseks lisandiks alates juba aasta alguses kirjas ja sõnas tolmunud eestlaste diskussioonile.

Kuld nende ridade kirjutaja koha-le leidub kunstnik Kõksil sõnavõtus ebaõiglaselt halvustada pühitsetud kallak, nimelt: "Ikka ja jälle esi-neh kõne- ja kirjamehi, kes valda-vad, et eestlastel on vana ja kõrge kultuur – viimati Leo Karupää (E. P. Päevaleht 27.7.74) ja Tiinar Arens (E. Päevaleht 30.3.74). Nisuguseid väiteid kuulatakse või lugedes tekib alati plinklik küsimus: kellega või millega võrreldes? Võib ju mõista, et sellised ütlemsed tekivad ütleja-kirjutaja rahvustunde ajel" etc.

Kui kõditaval meeldiv see ka ei oleks, asetatuna kõrvuti tuntud ühiskonnategelase ja agronomi Leo Karupääga ning üheskoos tembeldatud saada nagu mingiks tulleks rahvuslaseks, kes rahvu-stunde ajel on tolna pannud "laap-susi" – siiski ei tahaks seda te-nimatut hurjutamist omaks võtta.

Lilategi, kuna nende ridade kir-jutaja osas ei olnud ju tegemist mingi paraadi- või lauakõnega, vaid teaduslikult põhjendatud et-tekanedega. Nii oma ettekanedes 14.3. kuli ka 30.3 ajalehes ilmunud kokkuvõttes, pealkirjastatud kui "Eestipärane kultuur Põhjalas 6000 aastat" on nende ridade kir-jutaja esinenud konkreetselt andmete ja kokkuvõtetega tuntud eesti, soome ja rootsi teadlaste, nagu professorid R. Indreko, L. Jaanits, E. Kiviksoo, Hjalmar Lindroth, kann. Vello Lõugas jt. uuritulemustest.

Eestlast näiteid Eesti aladelt pää-miselt Põhja- ja Lääne-eestlast ning saartelt lõhnutud ainelise kultuuri kirjgustist nii lapsi-soome kui ka Skandinaavia aladele, alates nooremast kivilajast kuni noorema rauajaaj lõpuni, s.o. umb. 34 aas-tatuhande vältel.

Kuld, nagu üldiselt teada: kul-tuurid tekivad, lõtsevad ja hakka-vad närtisima ning kaovad. Hiljem on samade teadlaste andmell Skandinaavias toimunud osaliselt ainelise kultuuri tagasikirjamisel Eesti aladele. Seda tõsiasja ei saa Endel Kõks olematuks teha ega

oma skeptitsismiga kõigutada, kuigi see temale või siis ühele-teisele ei peaks meeldima.

Mis erilistelt puutub muinas-Eesti linnuste ehitustehnikasse ning selle taasesse, siis oli sellelt alalt hil-juti E. Teadusl. Seltsis Stockholmis ettekanne fil. lic. Ago Vallastele ning tema vastava põhjaliku uu-rimuse ilmutumist on oodata lähe-mail nädalail. Olgu vaid tähenda-tud, et ka selles oma sõnavõtus on hr. K. valgustanud vana-eestlaste "mahajääkmust" liig süngels vär-vides ning põhjuseitult alavääris-tavalt.

Edasi, kirjutamisoskus on mul-dugi üks vaimukultuuri peaele-mente ning oleks ettevaatamata pikemata eitada igakujuliste kirja-võti sudepidamisse märkide puu-dumist idapooli Läänemerele enne sakslasist-vallutajate tulekut 13. sajandi alguses.

Sõnavõtu "kiri" leidub silma-paistavate eestlaste nimedes Juba Läti Henrikku päevil ning tuleb eel-dada, et mingit paberlikku või ki-vitahvilitge sudepidamist ning ka mõningaid kirjamärke siiski tunni Vana-Eestis elidid osas juba muul-sel iseloomelise ajal. Aineline peenkultuur, hõbehehete, rahvarõi-vaste jt. osas oli tollal ju küllaltki

kõrgel tasemel ning vaimukultuu-ril eeldusi pakkuv.

Kongreetselt olgu siinkohal vaid (ettehaaravalt) märgitud, et esi-mene puht-eesti rahvusest muina-saja-uurija Jaan Jung oli juba 1880-ndail aastail mingi-e vana-eesti kirjamärkide jälil. Sellest jutustab tema vennapoeg, tuntud Viljandi advokaat Artur Jung oma mäle-stusis, mis olid antud nende ridade kirjutajale korraldamiseks ning osaliselt ilmutud lähemal nädalail ühe üliõpilasorganisatsiooni (Korp! Sakala) avalikult levita-misele tulevas Kogutuses.

Artur Jung jutustas: "Abjast viis mu onu Jaan Jung kõik oma uurimistööd, nende hulgas ka ühe "kirjadega kivi" teaduslikus uu-rimises kas Riiga või Tartusse. Selle kivi kirjad on mu onu "Muina-sajaja teadus eestlaste maail" (II) ära toodud. Magister Jüri Truus-mann (1856-1930) luges noid Mulgi-Kuninga taludes Abjas leitud kivi-kirju eesti keeles kui: "Kuningas, Niua!" Need liivakivi-kirjad olid minu ajal liivakivi hoone sisse mõõritud koos vastava kivi-ga, mag. Truussmann luges neid kui "Kõivumets!" Leidsin selle tõgti-sume venekeelses arheoloogilises "Teatajas", vist aastast 1886."

Edasi jutustab Artur Jung: Üldaimnitud kirjade sissu ja vorm oli haruldased huvitav. Mu onu saatis need (ruunikirjadele mõtel-des) uurimiseks Norra teadlastele, kuid viimased ei osanud neid lu-geda. Siin näib mag. Truussmannil olevat õigus. Tema väitis nimelt, et soomeugrilasil olevat õrgselt olnud oma kirjatähed või -märgid.

Mina vaatlusin neid tema poolt ta-uurimuses "Tschudskija pismena" (Tshuud kirjad, Tallinn 1886) an-tud kirjamärke lähemalt: need olid aga väga eriskummalised, nad ei sarnanenud ühelegi minu poolt varem nähtud kirjatähedest te-teemile. Mul olid too ajal lääneme-rekoome keelte alalt teada vaid üldaimnitud Abja-Mulgi ja Kark-si-liivakivi kirjamärgid või -tähed.

Sis oli mag. Truussmanni arva-mus: soome-ugrilasid olevat juba väga vanal ajal olnud oma kirja-märgid või -tähed, veel väga võra-s ja raskesti usutava. Hiljem leidsin Arthur Gleye teoses "Wie-dergebur der westfinischen Geisteskultur" väite, et eestis-ooma kirjamärgid olevat olnud õrgselt aluseks isegi ruuni-, kree-ka, punnia, heebrea jt. vanemalle kirjatähedest süsteemidele".

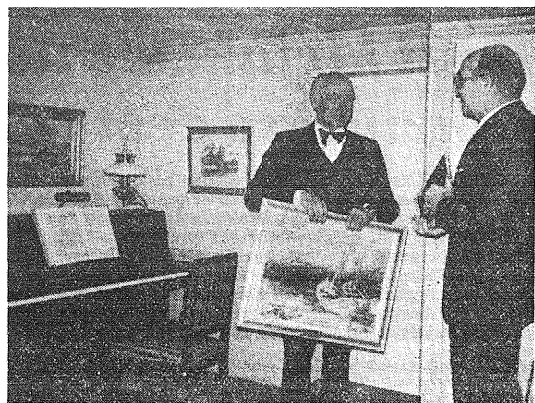
Siin võib teadlik lugeja juba õi-gusega veldi nina kirjutamata, sest Arthur Gleyega kaldub see probleem juuba sumerlaste eba-teaduslikule pinnale. Kuld Eesti aladel on suhteliselt hõredalt hõre-dalt ja väikeses ulatuses toimunud süsteemaaliselt arheoloogilisil väl-jaekavamisil. Juba on aga saabu-nud teateld vanemast rauajaajst pärinevate kirjadeta huaakuvide, Skandinaavia "bautastenan" leust üllikute ja vanemate haudadel suurte kivikalmete lähedal.

Võibolla kujuneb vaid ajaküsi-museks, et ka Eestis leitakse mingite ruunikivi-toalist märki-dega haahtive, nagu neid on leitud kunagiselt eestlaste ülesasumise aladelt Ojamaal, Roslagenis, Ma-lari- ja Brävekeni-maail. Võibolla leitakse kord mingi "kirju" kivi-likl koguni tõeliste vana-eesti kir-jamärkidega.

Muudugi, ärgem olgem liigselt optimistid ja kergeuskulid. Kuld mikis on meil vaba muutuva igaku-julise Vana-Eesti ainelise ja vai-mukultuuri etiajaks ning selle ta-voone põhjuseita halvustajaks. Kõllap osanesid meie esivanemad mõningal määral ka kõigist lähe-dasist ja kaugeist kõrgkultuuridest läbi kõigi aegade. Selle kohta tuleb vaid otsida ja leida objektilevaid tõendeid.

ILMAR ARENS

Evald Kili, New Yorki Betania Nelipühi koguduse pastor, viibis Rootsis ühenduses Stockholmis toimunud vaimuliku konverentsi-ga.

Piiskop Sven Danell, vana eesti ja eestlaste sõber ning omaaegne Noarootsi koguduse õpetaja, sai hiljuti 70-aastaseks. Eestlaste poolt meenutas tema tähtpäeva Koolis Eestlaste Esindus, millise Esinduskogu abiesimees Felix Kello käis piiskopi praeguses kodus üle andmas maali, mille on maalitud Arnold Eres.

Vene turisti pilk maailmasündmustele

NEW YORK (VES) – Üldiselt on teada, et N. Vene valitsejad pira-vad viimase võimaluseni infor-matsiooni saamise Läänest, jättes rahva ainult oma propaganda "toita". Kuldase see mõjub inimes-tele, sellest annab lühilpildi ühe Leningradi kasvanud venelanna jutt ja käitumine, kes külastas Ameerikat. Ta vilbis ju aega oma tädi juures, kes sündinud ja ka-svanud Eestis. Külastaja oli aka-deemilise haridusega, mis lubaks eeldada teatavat analüüsi võimet.

Jutt, millest selgus, kui vähe Leningradi elanik teab Läänest ja elust viimases panti tema sline-sed sugulased otse jahmatama. Ei aidanud seletused – küllaltuna jäi, näiliselt vähemalt, ikka uskuma ainult seda, mida ta kuulnud oma mitinguil ja mis tema jaoks oli alimõtte.

Küllaltu teadis kaljukindlalt, et USA on agressor, kes tahab kõikid mald vallutada. Venemaa seavastu teadust al-ras nult rahu pole, Vietnamis rünnu-nud USA sõjavägi kogu aeg Põhja-Vietnami, mille väed seisnud oma maa kaitsel positsioonidel ja tõr-junud vaid USA üksusi tagasi.

Mis puutub juutidesse, siis nad võitnud egiptlasi ainult seepärast, et Egiptuse sõdurid pole üldse sõ-dinud. Nad langenud võitluse al-gades põlvil ja hakanud abi pa-luma Jumalalt. Kui Moskva olu-korda nägi, ja muidugi teadis, et Jumal, keda olemas ei ole, neile appi ei tule, ruttas ta egiptlastele ise appi, hakates neid õpetama sõ-dima. Ja sellega tehtud sõjale lõpp.

President Nixon tahtnud soori-tada selles sõjas parashüttistide dessandi "kuid Moskas saadud asjast teada ja mobiliseeritud koke 5.000 meest ning lennukid. Nixon ehmatanud sellest ega pole teinud Egiptusesse dessanti.

USA satkus suurtesse majandus-likesse raskustesse. Seepärast oli Nixon sunnitud lendama Mosk-vasse, et paluda sealt abi. Ja seda ta ka saanud. Moskva ostis ära USA nisu ja maksis selle eest USA-le kullas. Võib olla, et ainult üks väike osa jäänud maksmata.

Kommunismi Venes ei ole, aga liigne teadus kommunismile. Vene-lannale üteldud selle peale, et juba 50 a. ehitatakse Venes kommu-nismi, ja ikka veel ei ole midagi saavutatud. Üteldud, et vaadake Lääne-Saksat, kuldase see maa lõ-hikese ajaga pärast sõda end jalale ajan.

Sellele olnud venelannal vastus valmis – et Lääne-Saksa polnud sõjast ju sugugi purustatud. Et Saksamaa rikkad vabrikuteoma-nikud olnud salalepingus USA-ga ja teistega Läänest, et nende vabri-kuil ei pommitaks. Ida-Saksast viinud ameeriklased äi kõik vabri-kuite sisseaaded ja see maa pi-danud seepärast kõik uuesti sisse seadma ja ehitama, mis nõuab ju palju aega!

Politrakkide ekstsisteerimist vene-lanna eitanud täielikult. Berliini müürist ja raudeesirdeist ei tead-nud ta mitte midagi. Kui temale näidati sellest fotosisil, milliseid oli teinud üks küllasaabunu tuttavate omakseisil, oli tal seletus olemas, et mõür eksisteerib sellepärast, et ei saadaks salaja relvi vlla Ida-Ida-Saksamaale!

Läbikälmist kahe Saksamaa vahel takistavad vaid läänlased, otsides isegi isikuid läbilaskmise värvate juures läbi. Ida-Sak-sa ei takista kedagi lahkumast oma maalt. Keegi ei soovigi sealt lään-de minna, kuna elu Ida-Saksas on parem.

Kõne olnud ka kuulsast tantsijast Nurejevist. Venelanna väitnud, et Nurejev pole "ära hüpanud". Kui tema ja veel mõni teine näitlejaist tahtnud jääda läände, siis nad võisid seda teha. Kedagi ei takistata-vat lahkumast Venest.

USA olukorra kohta teadis ta veel jutustada, et sin on "vanglad rahvast täis". President Kennedy mõrvarise kohta oli tema seletus, et üks kodanik, st. USA mingi organisatsioon palganud selles Eswaldi, mees polevat kunagi vene-s olnud. Tema abikaasa Marina ei olevald üldse ta abikaasa olnud, vaid üks prostituut.

Vene vangilaagrite kohta väit-nud ta, et neid üldse enam ei ole. Sozhentsoni kohta ta märkinud, et Venes teda üldse ei teata, et ainult emigrandid lõõnud selle mehe n.ü. üles ja teinud temast kangelaase.

Ringi liikuks ja midagi nähes, olnud koke seletus käepärast, et "meil on samuti". Ise veetnud iga päev 34 tundi ärises, vahitades ja uurides, kaks silitades ja sõrme-dega proovides."

Meeter tuleb pudeliga

WASHINGTON (VES) – USA-i on kavas üle minna meetrinöö-dustikule ja teedele on ilmunud palameeliseid millide kõrvil ka kilomeetrites.

Nüüd on riiklik alkoholi ja tuba-kaaktsiisil asutus teinud alkohool-set jookke tootvatele firmadele kor-ralduse nõudest peale kasutama hakata pudeleid meetrimõõdustiku, s.o. sentilitrises ja liitrites. USA peab meetrimõõdustikul olema vile aasta jooksul.

Marta Hämar, end. Tartu puidu-töösturi R. Hämara abikaasa, tä-histas Lakewoodis USA-s oma 75-ndat sünnipäeva.

GT vaatleb Künigi Tshiili-raamatut

GÖTEBORG (EPL) – Göte-borgs-Tidnagenil 18. aprillil num-bris vaatleb Stefan Centerwall Andres Künigi tsjalimunud ra-matu (Att så socialism och skönda-fascism, FALot Chile) põhjal Tshiili-probleemi. Ta esitab see-juures m.h. kaiks küsimust: 1) Kas USA ja tema vihatud CIA altsaid Allende kukutamiseks kaasa? ja 2) Kas aitas Allende ise oma poliiti-kaga selleks kaasa?

Artikli autor ütleb, et usin kirju-taja Andres Kung vastab oma vastses raamatust viimasele kü-simusele jätavalt. Kung on olnud nõbe reageerima. Sellest on vae-valt seistse kuud, kui võimuvahet-us toimus ja nõnda pole ka võima-lik anda täiesti lõplikku vastust selle kohta, mispärast Allende ebaõnnestus. Samuti pole võimalik anda põhjalikku ja süvenenud ana-lyüsi arengu kohta Tshiilis nende kolme aasta jooksul, mil Allende valitses.

– Kung tõrjub täiesti õigustatult tagasi terve reaekonspiratsioonit-eooriaadi, mis teevad USA süüda-seks kõigis, mis on suunatud Al-lende vastu. Kung näitab sellea-

semel – ja see on enam usutav – ebaõnnel-ebaõnnestumiste põh-juseita Allende poliitikat, va-stuolusid tema rahvarõis ja seda fakti, et Allende ei omanud kunagi enamast oma seljataga – nii rah-varõisid kui ka kongressis.

Allende ebaõnnestus oma ma-janduspoliitika, mis juhtis maa viimastel aastatel täielikult ma-janduslikku kaosesse. Just see oli esipeamine põhjus tema allakäi-gus. Allende rakendas viimisel aastal poliitikat, mille tulemuseks oli ühlaagne majanduslik edu. See andis mõneti siiski vaesestunud gruppidele suuremaid sissetule-kuid. See lühinägelik majanduspo-liitika valmistas teed peagi saa-buvaks tagasilöögiks.

– Kung taunib hunta poliitikat, selle vägivalla ja terrorit, ütleb Centerwall. Ta annab ka üksikas-jalikku ja hästidokumenteeritud ülevaate Tshiilis Allende ajal ja kirjeldab sellest, et see, mis juhtus Tshiilis, võib juhtuda ka teistes demokraatlikes maades. Künigi raamat sisaldab väärtuslikku ma-terjali selleks, et jätkata arutlust Tshiili-küsimuse ümber. (EPL/ Mr).

Eesti kirjakeele ning rahvustluse eest võitleja

18. märtsil möödus aasta Johannes Aaviku surmast. Eesti keelega tegelejad on selle aja jooksul palju kordi teinud puudust tundnud. Ei ole tõesti enam kedagi, kelle poole võiks pöörduda usaldatava vastuse saamiseks õigekeelsuse küsimustele. Üldiselt küll neist vastustest enam ei hoolitagi. Ajalehed, ajakirjad ja raamatud kuhisevad vigadest. Igati kirjutab "oma" keelt. Aavikul oli rahva püsi ja kadu lahutamatus ühenduses kirjakeelega. Ta ütles: "Ainult siis rahvas väärleb olemasolu õigust, kui tal on rahvuskultuurilisi väärtusi, millede kadumisest oleks kahju. Tähtsaim rahvuskultuuriline aare on arenenud ja väärtuslik kirjakeel." Keel ja rahvus, need olid tema tähtsaimad h viobjektid.

Eestis 30ndal aastal väljaantavas illustreeritud kuukirjas "Olion" (nr. 11, 1931) avaldas Aavik artikli "Mõtteid rahvusküsimusest ja rahvustundest Eestis". Nende mõtete aktuaalsus ei ole kuidagi kahanenud, võib-olla kasvunudki. Lugegem neid ja hoidkem seda suurt rahvuslast ununematult oma teadvuses.

"Üks eesti rahvale iseloomuline nähtus on nõrk rahvustunne ja vähe selgund rahvusteadvuse. Eestlastega võrreldes on soomlastel ka lätelased palju suurema rahvustunde ja selgumuse, ühedama rahvusteadvusega."

See rahvustund, rahvusteadvus ja rahvushuvi nõrkus on omalt poolt suuresti kaasa mõjutanud ja edendanud mitmeid paheliisi nähtusi, mis nõudis Eestist vaevalt vähem majanduslikku ja poliitilist kui ka vaimilist elu alal. Kui oleks rohkem tõelist rahvustunnet ning arusaamist, siis igaküsimus suurema hoo, energia ja aususega töötama selle ühise kõrgema asja häaks, mida on meile eesti rahvus ja rahvuslik kultuur.

Nõrk rahvustunne ning rahvushuvi ja udune ning nõrk rahvusteadvus Eestis tuleb üldisest nädis-Eestist omaest mõtlemissel pääliskaudsusest, peenema ja iseseisvama mõtlemissel võimeusest, mõistatuslik hõredusest ja ka tundetuimusest ja suurest eestilisest (ka eetilistest) ükskõiksusest.

PUUDUVAD RAAMATUD

Eesti rahvusteadvuse hõredus avaldub muu seas ka selles, et meie riigimehed, rahvuspoliitika juhid ja üldse väljaajastavad avalikud tegelased (Jaan Tõnisson, K. Päts, O. Strandmann jne.) ei ole meie rahvusküsimuse üle kirjutand ja avaldand ühti teoreetilist raamatut, ei väikest teoreetilist, kus oleks arutat ja selgitatud seda küsimust, üles säetud teatavad põhimõtted, ideed, ideaalid ja üldse püütud rahvasse mõjuda selles suunas. See oleks olnud väga tarviline. Eriti noorsugu oleks seda vajand. Et seda ei ole tehtud, selles tuleb näha suurt tegematajämisse pattu meie rahvuslikele avaike tegelaste ja rahvuspoliitika juhtide isikute poolt. Aja puudus ei voi siin kuidagi olla vabadavaks asjaoluks, vaid päämeks põhjuseks oli lihtsalt kõrgema ja selgumuna ja ühedama mõtlemisselviisi puudus ja selle kõrgema vaimilise ja kultuurilise tegevuse, mõtete kirjaliku sõnastamise, kirjutamise jõuetus, mingisugune düsgraafia asjaomaste isikute ja üldse meie inimeste juures. Ei kirjutet, sest et ei olnud endal midagi erilist ütelda. Jaksakats tegutseda vaid päeva-poliitiliste asjaajamisega, aga ei ulatata nägema kaugemal ja kõrgemal põhimõtetel ja aateid, millede nimel ja suunas tegelikult poliitikat peab aetama.

RAHVUSTEADVUSE NÕRKUS

Eesti rahvustunde ja teadvuse nõrkus ja pääliskaudsuse tuleb nähtavale eriti veel, et meie noorsugu 1900-ndast päälle kuni tänapäevani ütleilisa suures protsendis kaldub sotsialismile, koguni kommunismile ja üldse rahvusvaheliste sotsiaalühvide ja maailmavaadete poole.

Selle põhjusi on kolm: 1) Meie omad rahvustegelased ei osand rahvuslikku idealismi ja ideoloogiat noorsoole huiitavaks teha, sest et see neli endilgi hõre oli ja et nad ses ei saand nliigi kaugale, et selle üle oleksid kirjutand mõne

selgitava ja vaimustava broshüüri. 2) Vene mõju meie noorsugu, alates 1900-ndast aastast, saades oma hariduse vene keeles ja vaimses õhkunna, võttis kohe omaks kõik need vaated ja ideed, mis valitsesid vene seltskonna edumeelses elendendis, ja eetsäl valitsesid sotsiaalsed, sotsialistlikud ja revolutsioonilised huiid ning ideaalid, kuna rahvuslust peeti tagurlikuks ja põlatavaks, siis noored eesti haritlased ka omandasid sotsiaalsed huiid ja sotsialistliku maailmavaate ja pidasid rahvuslust ikka halvaks kodanlikuks nähtuseks, seda maailmavaadet püüavad selle sugupõlve haritlased sisendada ka praegusele noorsoole. 3) Omaenda eesti võimetus iseseisvalt mõtelda. Sest kui meie rahvusliku kultuuripoliitika vanema juhid ei osand ega jaksand rahvusideoloogiat välja töötada ega huiitavaks teha, siis oleks noorem põlv ise pidand seda tegema. Aga ei olnud niipalju iseseisva mõtlemise ja tähelepanu võimet, et meie omist oludest abstraherida, välja koorida oma eesti rahvuslikku ideoloogiat. Kõrgem oli omandada VEnemaal (ja ka Saksamaal) valmis olevad sotsiaalsed ja sotsialistlikud ideed ja huiid, mida suurt kirjandus propageeris.

KAHS IDEED VENELASILT

Kaks ideed on 1900-1914 noored omandand (vene õhkunna): 1) sotsiaalse vabameelsuse ja sotsialismi ning revolutsioonilisuse, 2) eestlismi ja liukirjanduse ning kunsti jumaldamise. Iseseisvas Eestis püüavad nad nliid neid kaht ideed ühte viia. Sellest otse haiglane vabameelsus, sotsiaalkaitse teostamine ja ühekülgne, otse haiglane liukirjanduse edendamine ja toetamine, kuna kaugeit ka sulikum ja tarvilisem õpetlik-teaduslik kirjandus vaeaselapse ossa jäetakse.

SOTSIALISTLIK VAIM

Tuleb nentida kui rahvuslikus suhtes kurba tõsiasja, et õppiva noorsoo keskel kuulukoole olevat niipaljus sotsialistlikku ja osalt koguni kommunistlikku vaimu. Aga mis ime see, kui õpetajate eneste seas (eriti algkooliõpetajate seas) paljud on sotsialistliku maailmavaatega ja loomulikult seda vaimu ka noorsoosse püüavad istutada. Aga mis ime see, et palju õpetajaid on niisugused, kui suur enamik meie kirjanikke, keelide poole õpetajad aukartust-tundvalt üles vaatavad, on pahempoolsed. Õpetajad ja noorsugu loeb nende teosed, teab ja õpib nende elulood, teab nende meelsuse - ja siit võetakse eesküju. Nach berühmten Mustern. Ja nii kasvab meil üles noorsugu, kellele eesti rahvusast ideeliselt, põhimõtetiselt, ideoloogiliselt on võõras, on ükskõikne, on koguni vaenuline, põlatav ja vihatav. Ja eks tõesta see veel kõige ekladantsemalt rahvustunde nõrkust, rahvusast armetust meil Eestis.

VÄIKERAHVVA ENESEKAITSE

Väike rahvas, kellele ta väiksuse tõttu juba ähvardab suurrahvaste poolt teatav ähdaont ja kes nende poolt alitub teatavale mõjutsusele, ei voi olla kullalt rahvuslik, nationalisistlik. Jah, väike rahvas, kes oma väiksusest hoolimata tahab edasi elada, koguni komda ja luua üha edenevat rahvuslikku kultuuri, peab olema läbi rungitud kõige kangemast, kõige pinevamaast ja kõige teadlikumast, shi-

teadlikumast rahvustundest, huvist oma rahvuse häaks, selle tõstmiseks teha kõik mis võimalik. Tugev, elav, pinev, shihteadlik rahvustunne on rahvuse eluvalist (eluinistinkti). Kõike oma rahvuse kasu silmas pidada, kõik oma rahvuse häaks!

Aga mida näeme Eestis? Meil kardetakse, häbenetakse olla rahvuslane, nationalisist. Meil pelatakse, et sellega ollakse vähe vabameelne, et see vahest on tagurlik, imperialistlik. Meil kardetakse, et sellega ollakse vähe vabameelne, et see vahest on tagurlik, imperialistlik. Meil kardetakse marurahvuslust. Oh eesti rahvusliku nõrkust! Vaene, väljasurev eesti rahvas kardab olla liiga nationalisistlik, marurahvuslane, liiga teha teistele rahvale, kes on palju suuremad temast! Naeruväärt! Naeruväärt ja armetu õhtias! Ja rumal! Suurt rumalust osutav!

TÕSINE RAHVUSLANE

Tõsine rahvuslane ei saa olla muu kõrval, näit. olla maailmavaatel ja parteikuuluvusest sotsialist ja selle kõrval tahta olla ka nationalisist (rahvuslane). Veel vähem kui teoreetiliselt, sobivad need mõlemad tegelikult kokku samas isikus. Sotsialism segab ja tumestab rahvuslust ja ümberpöördui. Kes tahab olla tõsine rahvuslane, selle maailmavaate pääraskus ja tsentraalhuvi peab panna huius oma rahvuse, selle päästmise ja edendamise kohta, aga mitte mingisuguses ebamääras inimikkuna ja rahvusvahelises töölises päästmises.

Ainult need ei leia rahvusluses sisu ja mõtet, kll algusest saadik ei ole rahvustunnet. Rahvustunde ja inimese ega on rahvuslust palju rikkasulisele ja huiitavam asi kui ükski sotsialism ja kommunism, ja rahvuslik idealism ning võitlus tundub palju mitmekülgsemana ja väärtuslikumana kui võitlus sotsiaalsest vahekorradest pärast.

Sotsiaalseist ja sotsialistlikest ideist haarat isikud Eestis - ja neli olevat üna rohkesti, eriti noorsoos - vaatavad üksiküksusel ja osalt koguni kahjurõõmuga praegusi eesti rahvast kahjustavaid nähtusi - ja mõningaid ei oska nad üldse näha - aga on väga huiitet rahvasvahelise töölises päästmisest. Kui säaraseid isikuid oleks rohkem, siis võiks Eesti kohta ütelda, et siin on rahvas, kes tahab surra.

Seda, kes tõsiselt võtab eesti rahvusast, ei voi ühelt poolt rahuldada meie "Kodanlikud" parteid ja meie ametlik rahvusast omakandjate vaimse tulmusega ja oma ideelise hõreduse, pääliskaudsuse ja osalise puupääsusega, teiselt poolt aga saab ta veel vähem end soitaarseks tunda meie pahempoolisega, kelle maailmavaate tsentrumiks ei ole eesti rahvas, vaid rahvusvahelise töölise ning niimelet "proletariaadi" päästmine ja "kodanluse" vihkamine."

HELMIE ELLER

Tilna Lipp, noor lavadekoraator Torontos (Rilna Reiniku ja Rudolf Lipu titlar) on kutsutud Niagara-on-the-Lake'is toimuva igasvuse Bernhard Shaw pidustuse üheks lavakujundajaks.

Ester Linn päris Bradfordi rahvatantsurühma pool titlit "Miss Eesti" vastava zhüüri otsusega. Näitskuseks valiti Esther Priim ja Anne Ojaste.

Meenutades Johannes Aaviku esimest surmapäeva refereerib Helmi Eller tema poolt 1931 aastal avaldatud rahvuspoliitilisi mõtteid.

Uudiskirjandus

KUSTBON nr. 1

Ilmus eestirootslaste ajakirja "Kustbon" esimene number sel aastal. Edvin Lagman kirjutab Rootsi-Eesti ühingu kahekümneast aastaraamatust "Svionica" ning vaatieb eestirootsi kohanimedid sõnaraamatute taustal. Einar Hamberg jutustab eestirootsi veterinaärarvetskerist ja kindral Pödderi tallipoisist Johannes Westermanist huiitavald minnevikulugusid. Tutvustatakse okup. Eestis ilmunud broshüüre Kihnu ja Ruhnuast, antakse üldvaade Svenska Ödlingsens Väner aastakoosolekust ja muust ühingu tegevusest jne.

"EESTI LAEVANDUS"

Inglismaal Cardiffis ilmus 28-leheküljelise paljundatud bölliet "Eesti Laevandus" nr. 1 International Maritime Union väljaandl ja Einar Sandeni toimetuse. Eestikeelsele böllietänille il-saks on samal väljaandel ilmunud ka 12 hki. ingliskeelne böllietään, mis tutvustab teistest rahvustest meremeestele Eestit ja tema oikorda N. Vene ikke all.

Eesti luule Parmas

PARMA (EPL) - Parma linnas asuva Itaalia-UNGari sõprusühingu korraldusel toimus 6. aprillil eesti luulele pühendatud õhtu.

Esinduslikku Stuardi Pinakoteegi saali kogunes märkimisväärt hulk Parma kultuuritegelasi, õgugi et samal päeval toimus teistgi tähtsald üritusi. Täissaalle läinud õhtu avas Selti juhataja, prod. Guglielm Capacchi, kes on muide ka soome-ugri kateedri juhataja Bologna ülikoolis. Sõna võtsid veel Itaaliakeelse eesti luule antoloogia "Poeti estoni" koostajad, poeet Margherita Guidazzi ja prof. Vello Salo. Luuletusi deklameeris kaks näitlejat Parmast, Blanka ja Francesco Sciacco, kelle esinemist kviiteeriti tunnustava aplausiga. Õnnestunud luuleõhtu toi eestile kindlasti hulga uusi sõpru Parmas.

Eestikeelses väljaandes öeldakse toimetuse poolt muide saateks:

"Eesti Laevandus" seab oma peamiseks ülesandeks olla sõdemehiks kõigi meie endiste ja praeguste meremeeste vahel, ole-nemata kus maailmakaares nad nõdd asuvad. Suuremates eestiste keskustes - Torontos ja Sockholmis - on juhkonnailikmed organisatsioonid oma ühingu ridadesse. Loodame, et seda teevad edaspidi ka teised meremeeste kultselligid, sest hoolimata lallalipallitusest ja ajalisest vahaemast, näib valitsevat elav hoiu omavahelise ühenduse hoidmiseks.

Teiseks peamiseks ülesandeks saab "Eesti Laevandus" omale püüda õhutada meie laevanduse veterane, ja teisi, kellel on meie laevandusloolise aspektist öelda midagi väärtuslikku, panna kirja oma mälestused, enne kui selleks on hilja. Suur osa meie vanema põlve meremehi on lahkunud jään-davalt, võttes kaasa palju asendamatu väärtusega mälestusi ja faktilisi materjale, mis kuuluvad eesti laevanduse ajalukku Põdame veel päästa mida võimalik!

Esimene numbris on rida meremehi ja teisi huiituda tohtivaid andmeid ja artikleid, nagu "Kuhu kadus meie kauba-laevastik?" ülevaade Cardiffi eestlastest. 1933 - 1972 a. surnud meremeeste nimekirj, kroonikat meremeestest, laevadest jne.

Böllietään ilmut igal veerandaastal.

Melanle Kivikink, 18-aastane eestlanna Sydneys Austraalias, esines kohalikus suurlehes "Daily News", austraalia kaunite neidude hulgas.

Post ei lähe Kanadasse

Rootsi Postivalitsus teatab, et Kanada postlametnike streigi tõttu ei saadeta siit Kanadasse adresseeritud õhuposti edasi kuni streigi lõpuni, et teisel pool ookeani kuhjumisi ei tekiks.

Normaalselt on Rootsil Kanada igapäevane lennupostitühendus.

Loomulikult ei tule streigi jooksul ka Kanadas õhuposti Rootsi.

Rudolf Hess 80 a.

Natsisuurus nr. 2 on Spandaus nr. 1

Vilmsaksa natside sõjajärelmar n.6. suuremast kalibriist, Hitleri kunagine asetäitja Rudolf Hess tähistab Spandau vanglas oma 80-ndat sünnipäeva. Kokku on Hess istunud trellide taga 33 aastat, alates 1941, mil ta "rahutuvina" sooritas langevarjuhüppe Shotimaal ja soovis otsekohe ühendusse astuda Churchilliga. Vilmsasel oli aga ette nähtud eravõimalus filmietendus Ameerika koomikutega Vennad Marx. Kuuldes Hessi saabumiseest sõnas Churchill: "Olgu see Hess või Hitler või kurat ise, siis kavat- sen ma igal juhul vaadata filmi Marxi vendadega". Muudugi ei pääsenud Hess kunagi Churchilli jutule.

Hitleri "parema käe" rahustete- panek aga selnes soovis, et ingla- sed lõpetaksid sõja Saksa- maa vastu. Vastutasuks lubas Hess, et ingla- sed loovad sõjaltõu kõik oma asumad. Natsid omakorda aga saaksid "lebensraum" idas, luues asumad Poola, Venemaa, Balti- kum ja teiste riikide arvel.

Inglaste vastus oli mõistagi al- nult üks: Hess palgutati vanglasse. Sääli toimetati ta sõja lõppedes Saksa- maa, Nürnbergi sõjajä- relmarite protsessile. Hessile nõudsid venelased surmaotsust, ent võibol- la osalt seetõttu, et Hessi tookord peeti poolhulluks, mõisteti ta eluks ajaks vanglasse.

Kuigi Hessi suhtes leiti olevat "pehmendavalt asjaolusid" siis ometi oli ta üks neist, kes aktiivselt töötas juhtide vastu. Tema allikri esineb kõikidel kurikulaistel nn. Nürnbergi-seaduste dokumentidel, mis kuulutasid juudid samahästi kui hindriidiks.

Ent ka nüüd ütles 80-aastane Hess, et ta ei kahjats midagi ja et kui 30-ndad aastad kordusid, tee- niks ta sama tuntu Hitleri-taolisi fütterit.

Enam kui seitse aastat on Rudolf

Hess istunud Spandau vanglas Berliinis täiesti üksinda — vanglas mis muudu mahutaks vähemalt 600 roimariit. Ja Lääne-Saksa mak- sumaksjad peavad Hessi eest maksma üle ühe miljoni D-marga aastas. Peale relvastatud valitide koosneb Hessi jaoks määratud personal peaaegu sajast isikust, nende hulgas kokad, tõlgid, arstid ja isegi üks vaimulik.

Kui Hess oleks kuulutatud val- muhaleks, oleks talle võibolla an- tud armu juba ammu — Ent teda uurinud spetsialistid märgivad, et hull ta ei ole — kuigi ta teatud mõt- tes pöeb haiglast suurusehullustust ja omab haiglast eelarvamusi.

Tegelikult on juba mitu aastat püütud Hessile taotleda ar- muandmist ja vabastamist "hu- maansuse nimel". Kõik püüdlused on aga põrkunud venelaste ka- tegoorilisele vastuseisule. Osalt poliitilistel põhjustel — sest Span- dau oli kaua aega viimne koht Lääne-Berliinis, kus venelastel oli kindel tungipunkt.

Kuld osalt ka seetõttu, et Kremli juhid on kaljukindlalt veendunud, et Hess lendas Shotimaale ainult selleks, et moodustada koos ing-

lastega Nõukogudevastast sõjalist liitu. Nüüd, 28 aastat hiljem ütleb ka Hess ise, et ta väga hästi oli teadlik Hitleri kalialeutungsplaa- nist N. Liidule. Seda fakti eitab ta Nürnbergi protsessil.

Hess ütles, et Hitler tegelikult kunagi ei soovitud sõda inglis- maa. Temale oli peavaenlaseks Venemaa ja peamiseks sihtiks "le- bensraum" idas.

Tegelikult on aga ka venelaste vaated Hessi suhtes teatud määral muutunud. Kõigepealt on N. Liidul Lääne-Berliinis arvuka personali- ga töötav peakonsulaat, mis teeb tugipunkti Spandau näol enam- vähem mõtetuks.

Ja taseks on Kremli juhid näh- tavasti hakanud kartma, et kui Hess peaks Spandaus surema, saab ta võibolla teatud ekstremis- tide silmis märtriglooria kui viimne mees, kes oli Hitlerile ab- solutselt lojaalne.

Viimase Bonni taotluse peale igatahes märkis Brezhnev, et Hessi on võimalik vabastada ainult siis, kui ta oma patte kahjatses. Täpselt nii, nagu seda tegid relva- stusminister Albert Speer ja noor- te-fütter Baldur von Schirach.

Ent Rudolf Hess keeldub. Ta nendib vald, et "kui mu rahutle- sanne oleks õnnestunud, oleksin ma olnud suurem rahu eest võitleja kui Willy Brandt ja ma oleksin saanud Nobeli rahupreemia".

Hessi valmisist teostavad ameeriklased, venelased, inglased ja prantslased kordamööda. Va- himeskoord koosneb 75-ist mehest ja vangilaumest. Kõik neli sheffi peavad aga signeerima külastus- lube, kui keegi soovib Hessi küla- stada ja kõigil neiljal on õigus küla- stust kontrollida.

Praegu on aga ainult venelastest vanglaümle külastuste ajal kohal ka ja jälgib töigi abil kõike, mida öeldakse. Muidugi ei tohi Hessi kü- lastada ükskõik milline isik, ee- söigus on vaid tema perekonnal. Hess mulde ei soovitud kohata oma abikaasat ja poega 22 aastat. Alles 1969 toimus esimene kohtu- mine.

Kuld Hess käitub Spandaus ikka veel nii, nagu oleks ta Kolmanda Riigi hierarhias mees number kaiks ja Hitleri parem käsi, ütlevad vanglaperisonali kuuluvad isikud.

Ja kui ta peale selle konsekv- sent toonitab, et ta midagi ei ka- hjatse, ja seega põhjustab vene- laste "njetit", siis võib peaaegu oletada, et Hess tegelikult on val- mustatud oma märtriroolist. Ta võibolla ei tahagi enam lahku- da Spandaus pärast 33-aastast elu üksikkongis ja kohata tänapäeva täiesti muutunud maailma.

Igal juhul on Rudolf Hess vähe- malt Spandaus isik number üks.

Kalifornia osariigi peaprokurör Evelle Younger teatas, et abielus olevad naised võivad osariigis tarvitada oma neilpõlve perekon- nanime oma soovil valimisteks registreerimisel, autajuhiloa saamiseks või pangalaenu taotle- misel.

Hans Hani, maalermeister Seattle's USA-s, on aralanud ajale- he "Seattle Times" tähelepanu nii kohalike koolide interioordis — ma- lile kui oma kirju eluoluga — 12- aastaseks ta pühenes Saksa- maa- le, sest perekond läks Austraalia- ja sealt lõpuks USA läänarannikule. "National Geographic Magazine" nähtud pildide mõjul

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									
11									
12									
13									
14									

Ristsõna 13

Paremale 1-A lõunamaine puu- vill 2-A ükskõiksus 2-H Rootsi ametiühing 3-A linn Rootsis, täna- vuse jäähoki Rootsi meistrite ko- dulin 3-A mina 4-A elevantid (rootsi k.) 5-A teatud nädalapäev (üh.) 6-D diftong 5-F söögilaeg 6-A sel kohal 7-A lõunim 7-C kartuli kasv 7-F vajalik jäähoki mänguks 8-A on see, kes on kaua elanud 8-E noot 8-G liha liik 9-A kunstiteos 9-H astatiin 10-A limet andma 11-A linn Itaalias 11-F linn Saksa- maa 12- lühk 12-C osa laevaehituse plir- konnas 13-A plärama 14-A (ainult ühenduses A-1 alla) 14-E kasuta- takse paadisõidu ajal.

Alla: A-1 teatud liitu mõttevõit- lejate kokkutulekud B-1 lõuna- maine puuvili C-1 naatrium D-1

saksakeelne artikkel E-1 astatiin F-1 populaarlaulude esitaja Eesti vabariigis G-1 paljude võrkeelise- te sõnade lõppsilp H-1 väljend naos I-1 nimi Piiblist C-3 linn Soomes E-3 jõgi Lääne- maa D-4 põhialus saksa k. G-4 teatud helni noot E-5 küla, linn H-5 naatrium F-6 esimene pikas reas 1-6 suusk (saksa k.) C-7 ole- vuste F-7 veesõiduk H-7 surmikah- vatu B-8 liikuv veekogu G-9 surnu- keha I-9 jala- alused E-10 naise nimi Piiblist F-11 on see, kes teisele mi- dagi head ei soovi H-12 lennuvõit- metu lind D-13 Eduard 10h. G-13 argoon.

Lahendus 12:

Paremale: 1-A alabaster 2-A Ja- lakas 2-H aa 3-A uba 3-D Kreeta 4-A Toska 4-F pm 4-H E M 5-A 1-5 C karu 5-G era 6-A Naan 6-E Ernst 7-A etno- 7-E su 7-G tik- 8-A noorukene 9-A ootamatus 10-A Ars 10-D kest- ma 11-A H.I. 11-C unetu 11-A aa 12- A Oulu 12-E ra 12-G rrr 13-A ometi 13-F ritv 14-A piitatus.

Alla: A-1 ajutine B-1 laboratoo- riumi C-1 Alaska D-1 bakk E-1 Akra F-1 saepurukast G-1 tsemat H-1 Ester I-1 raamat D-5 anorak E-5 resumeeris H-6 sinu C-7 notsu I-7 kesa A-4 noahoop G-8 etturit H-10 Marta d-11 nutt I-11 arv C-12 lei F-12 aru I-14S.

Austraalia reis teostub USA-Kanadas

NEW YORK (VES) — Kanada ja USA laulumehed pidasid Toronto- nõi sügiseise laulumeeste reisi suhtes Austraaliasse ja Ameerika- laike ookeani äärestesse koostu- tesse. Ringreis kestevuks mää- rati kolm nädalat — 9. novembrist kuni 1. detsembrini. Austraalias peratutakse 9 päeva.

USA ja Kanada eesti laulumehed lendavad Melbourneesse ja alusta- vad tagasiõudu Sydney. Esine- mine toimub ka Adelaides. On võimalik, et peatused toimuvad ka Eali ja Fidihi saartel. Torontois on reisisel seni registreeritud 54 ja New Yorgis 40 laulumeest. See arv kindlasti kasvab.

Eesti Naisklubi aastakoosolekult

Stockholmi Eesti Naisklubi pidas keelnädalal, 17. aprillil süsnese Eesti Majas oma aastakoosoleku suurevõlulise liikmeskonna osa- võtul Eesti mõtundum aasta te- gevusaruande, toimetati valimis- lusejuures esinaseks jü edasi Irma Varrik. Otsustati ka toime panna uute liikmete värbamise aktsioon. Pärast ametliku osa lõ- petamist näitas Voldemar Sõjama- gi oma valgusplite reisisit Kaug-Itta.

Aastakoosoleku alul mälestati valikse leinaseisakuga äsja lahku- nud kauaaegset liiget operilauljar Valentine Kaske, kes nii mitmedil Naisklubi koosviibimist oma lau- hettekangetega süstas ning klubi tegevuses alati energiliselt kaasa aitas. Koosoleku juhatajaks valiti Hilda Poom ja protokollijak Elise Truuvet.

Möödunud aasta tegevusaruande luges ette Irma Varrik, millest selgus, et tegevus oli olnud väga elav ja mitmekülgne.

Loenguid ja referaate oli õige mitmetelt aladelt — mais aianduse arhitektit Hele Lüüsilil lilledel koha- ta, oktoobris kunstilajaloaselt Eevi Endit uutest kunstivõluudest pärast Teist maailmasõda, no- vembris kodumajandusopetajalt Ellen Roosmelt tervilisku toltu- tamise üle ning jaanuaris omava- heline koosolek eesti raamatute välja loomisega, kusjuures Edith Roosloorgi jutustas reismuljetest USA-s ja vastas esitatud küsimus- tele. Veebruaris oli korraldatud kokkutulek koos Eesti Akadeemil- iste Naiste Ühinguaga. Referendusi oli kirjanik Keete Ainver, kes ku- tustas Aleksander Solženitsõniid ki- ni inimesed ja kirjanikust.

Peale nende kokkutulekute peeti detsembris traditsiooniline jõbu- puu Helmi Nerepi korraldusel ja möödunud süviste üldlaulupeo pu- hui suur naiseorganisatsioonide esindajate kokkutulek Eesti Majas,

millest oli osavõtjaid ka Lääne- Saksa- maa, Belgia, Hollandist, Inglismaalt ja isegi Lõuna- Aa- frikast. Ettekannetega esinesid Vera Foska — Grüntal, Vilma Said- lo — Bellifante Hollandist ja Tiia Kadak Lõuna- Aafrikast. Kõneli eesti raamatuteid, seagaibuleid ja naiseorganisatsioonide ülesan- deist võrsil.

Pärast tegevusaruanda aruanet teatas Hilda Poom, et siin maksve- ajutine Klubi põhikiri on ümber- töötamisel ja uut kodukorda on oodata tuleval aastal. Laekur Val- ve Andersoni kassa aruanne leiti revidentide poolt korras olevat. Kulud olid küll suured, ent vajali- kud. Nii sai poetess Marie Under oma 90-aasta juubeliks suurema rahalise kingituse, samuti on toet- tud eesti muusika raamatute väl- jaandmist USA-s ning Eesti Tea- dusliku Seltsi tegevust. Viimast jätkatakse ka edaspidi.

Valimiste tulemusena valiti ühel häälel tagasi esinaine Irma Varrik. Juhatusse liikmed on järgnised: Keete Ainver, Valve Anderson, Helmi Nerepi, Therese Rei, Beat- rice Uusmaa ja Elise Truuvet, keda valiti kadunud Elli-Maria Hallapi asemele. kandidaatideks jäid Flora Tiits ja Ellisabeth Feldmann. Re- visjoni komisjoni valiti Hilda Toets, Aurelie Vöting ja uus liik- mena Edith Roosloorg. kandidaa- dikes Helmi Kvellsten.

Kuna perenaiste õul alati lasub õige mitmed kohustusi, on neld tagrisid naisi kokku viis, kes va- heldumisi hoolitsevad liikmetega ja külastuste kottimise eest: Kulla Velleste, Elsi Mägi, Helmi Kvellsten, Helga Rensil ja Lya Raudsepp. Alates tulevast aastast otsustati tösta liikmenaku- vile krooniga 20- nõi kroonile aastas. Lõpuks teatas esinaine, et Klubi on kolm uut lii- get: Ly Raudsepp, Helmi Sõjama- gi ja Eugenie Gröner. (EPL/ KS).

Kohaliku elu

BORAS

Tänuavaldus

Täna kõiki, kes mind meeles pidasid minu 75-ndal sünnipäeval rohket lilledega, kingitustega ja soovidega. Borasi Eesti Pen- sionäride Ühingu, Borasi Eesti Seltsi juhatus, Borasi Eesti Kogu- duse nõukogu, sõbrad ja tuttavad nii ligidalt kui kaugel, nelle kõigile minu suurim ja südamlikum tä- nu.

JÜRILEPIK

JÖNKÖPING

Peakoosolek, koosviibimine

Jönköpingi Eesti Seltsi aasta- peakoosolek peetakse tavalisel peakoosoleku päevakorraga lau- päeval, 4. mail Jönköpingis Kris- tine Koguduse majas algusega kl. 14.30.

Kui koosoleku alguseks kvoo- rumiks vajalik arv liikmeid ei ole kokku tulnud, peetakse samas ko- has ja sama päevakorraga uus koosolek, mis on otsusevõimeline vaatamata kokku tulnud liikmete arvule.

Pärast koosolekut koosviibimine kohvilauas. Juhant Talvik näitab filmi noortekursusest Tunesias. Loteriil. JES juhatus ütleb kõigile teretulemast.

Aktuaal-ajalooline romaan

Alexander Solženitsõn on päeva nime – viimase ajal ajalehtede esikülgedele tõusnud mitte ni pal-ju kirjanikuna kui konfliktitõttu oma südamehinnatuse ja nõuko- gude režiimide vahel. S. on uus ilge pagulaskirjanike liigas, mis ajaloo vältel hõlmab isikusi nagu Dante, Voltaire ja Mickiewicz (vabataht- likult maapaos näiteks Byron Go- gol ja Ibsen).

Solženitsõni on tahetud teha po- liitikuks (ta "memorandum" nõu-

kogude valitsusele on põhiliselt idealistlik ja sellisena muidugi "naivne"), ajaloolaseks (oma raamat "GULAG-osadning" ta kasutab isiklike mälestusi ja se- da, mis talles on jutustatud, tsitee- rib raamatuid – kogu raamat on enne kõike võitleva iseloomuga ja ajakirjandusliku vormiga, midagi taolist nagu Andres Küngi teosed).

Tema loominguga lähemalt tut- vudes selgub ometi, et S. on enne kõike kirjanik, kellele 1970 antud

õigusega Nobeli-auhind (selle seni ikka veel mitte kättemõine on suuremad skandaale tolle auhinna ajaloos!).

Lühidalt on Solženitsõni elulugu järgmine: Sünninud 1918 Rostovis koolipõlveaja pojana, õppinud üli- koolis matemaatikat, võidelnud sõjas ja tõusnud kapteniks, arre- teeritud 1945 alguses (kuna oli kir- javähetuses arvustanud Stalini sõ- japolitikat ja olusid sõjaväes), viibitud kaheksa aastat vanglates ja koonduslaagrites, kolm aastat sunnitud maapaos Kasahstanis, olnud patsiendiks vähiklinalikus.

Peamised teosed: Päev Ivan Denisovitšis (1962), Esimene ring (1968), Vähihaigla (1969). Viimased kaiks on ilmunud ainult välismaal, esimene – autori ela- mused vangilaagris – pääses omaaegse poliitilise "sula" tõttu ilmunema kodumaal.

Stiililiselt ja kompositsiooniliselt põhineb S. looming vene klassika- lise kirjanduse traditsioonidele, enne kõike Tolstole (kollektiiv- romaani iseloom, filosoofiline ala- toon, arvuka tegelaskonna ilmeks iseloomustus). Ent oma lähteko- tadel ja psühholoogilise analüüti- kuna on S. täiesti moodne kirjanik. Ta suhtub oma tegelastesse ja olude- se teatava vajaliku distantsi loova humoriga.

Irooniline alatoon on vajaduse korral tugeva sordini alul, tunde- toon on madalal hoidnud. Hoolimata teostes leiduvate konfliktide sa- tusraskusest ja kohati ebainimlik- kest elutingimustest ei kohta me ei autori ega tegelaste juures mingit hüsteeriat, mingit protesti sõna- des – äärmisel juhul mõnda autori lõikavalt sarkastilist vahemärkust.

Ränge ja kalne asjalikkus on Tolstoi kirjanduslik pärand, kuid S. le on omane suurem tundelikkus detailide, meeleolude ja varjundite suhtes. 18. sajandi ühiskonna suhtes opositsioonilis oleva mõisniku vaatekoht on asendunud 20. sajandi sõja ja vangilaagri läbi teinud ja tsaarivõimust tunduvat autori- taarseta korra al elava indiviidi oma.

Solženitsõni seniseks peateo- seks tuleb kahtlemata tegeda "Vähihaiglat", milles valitseb su- gestivne atmosfäär. Vähihaigla püüdnud ühiskonnas annab S. läbi- lõike Nõukogude Liidu "sula" aja- stur ühiskonnaliikmetest patsienti- de ja haiglapersonali vahel. Skaalal on lai stalinistlik kram- pliku kinni hoidvast kõrgemast ametnikust kuni Oleg Kotsigotovi- ni, kes saab terveks ja pääseb vabaks optimistliku väljapaatega tulevikus sunnas.

Patsientide puhul on peamiselt tegu laagrielanike ja väljasaade- tutega, kes tunnevad "sula" vär- skendavat ja lootustandvat mõju. Teatav rööbiknähe "lääneamaali- mas" "Vähihaigla" oleks Tho- mas Manni "Võlumägi" (1924). Autor loob rea väga ilmekalt inimkujusid ja põimib leidlikult intriige nende vahel. Neljast No- beli auhinna saanud Vene kirjanik- kust (Bunin, Pasternak, Sholoh- hov, Solženitsõn) on viimane loo- jana kahtlematu kõige enam au- hindu väärt (Tolstoi paraku au- hindu ei saanud...).

Ta peegeldab kollektiivromaan- i vormis ja sügava inimtundmisega üht perioodi Nõukogude Liidu elus. Et lõivosa sellest loomingust on kättesaadav ainult väljaspool kir- janiku kodumaal (kuhu kirjanik ise on välja saadetud), peegeldab selle riigi tegeliku kultuurivae- nulikkust. Tsaari-Venemaa kirja- nikud – ka need, kes olid korraga vastuolus – elasid kodumaal ja nende looming peaosas oli seal saadav.

Solženitsõnist viis aastat vanem Valev Uibopuu on olnud pagula- ne juba 30 aastat. Tema aktuaalja- looliselt (või ka päris aktuaalsel) ainel põhinevates romaanides on nii kompositsiooniliselt kui meeleo- luliselt ühtsust noorema kaasaegse omaga. "Neli tüd" (1961) on kit- sasse laevauhisikonda surutud pa- gulaste ottselise maailmameredel, mis lõpeb katastroofiga: laev jookseb miini otsa, mis samuti Telse maailmasõja pärand kul

pagulasmeremeeste sündsaatus.

Sündmustikku vaadeldakse ük- sikutes peatükkides eri tegelaste silmadega. Autor annab aktuaalse tegevuse kõrval ka ühe tegelase minevikuajast ja tema ümber koondunud probleemide kokkuvõ- te. Tundetoon on meeleaga madalal hoidnud, isiklikud kokkupuuted on põgusad, hoolimata tühedast füüsi- lisest koostelust elab igatks oma varjatud ja püritud elu.

Aktuaalne on Uibopuu kõrvuta- mine Solženitsõniga tema oku- patsiooniroomaani "Keegi ei kuule meid" (1948) uustrüki ilmumise puhul. Ka siin on "peategelaseks" kollektiiv, esmajärjekorras kogu riigipirli asuv väikelinn (Valga) ja sellele lisaks terve rida välja- nopitud tegelasi, kelle elusaatus

VALEV UIBOPUU

murranguid autor asjalikult, põ- hjalikult ja näiliselt kireta jälgib. Teatav distants on ka siin olemas autori ja tegevuse vahel, kirjelda- tavatest sündmustest on möödunud 6-7 aastat. See on õieti lühike aeg ja tuleb imetleda autori võimet jõuda alles "elisetest" sündmustest liua üleavaadet, mis nüüd, uuel lugemi- sel, tundub veenvamana kui va- rem.

Nagu Solženitsõni Oleg, nii on Uibopuu väga paljudes kohtades kaasas olev ajakirjanik-antikvar Jaan Riiwik üks vähesi, kes pöö- seb vabana okupatsioonista- painest. Uibopuule on iseloomulik selle juures, et ta ei viha. Jaan Riiwik ja tema "vastasmäng" pu- nasele poolle Agü Mooni hoidvad kõigest hoolimata alles "diplo- maatlikud suhted". Valdused nende vahel ei sigita vaenu vaid ainult võõrandumist. Agü Moonis on antud oma isa vägivaldse sur- ma tõttu saatus tõuke teise leeri sattunud idealist, kes põhiliselt peetud uues režiimis, aga enam tagasi ei pääse ja jõudu mõdda al- tab režiimile leevendama.

Ka Uibopuu tegelaste skaala on lai – need esindavad mitte üksi väikelinna ühiskonna eri kihte lin- napeast ja divitsilemast alkohoo- likuteni ja libudeni. Ka sisemiselt esindavad nad väga erinevad inimtüüpe ja nende reaktioonid surveajale on erinevad ning tihti üllatavlikud. Autor kujutab väga nägelike ja kohati monumentaals- tes üksikstseenides näol terve lin- nahiiskonna nii väliste palge (kõikjal ilmuvad "uued näod") kui ka inimeste mõttevõist, oma- vaheliste suhte ja suhtumise muutumist. Ka Uibopuul pole kangelasi.

Silmapaistvad teod ühes või tei- ses suunas soovitatakse alateadlik- kul impulsside mõjul, mille üle inime- sel tihti pole kontrolli. Kui aja- sündmused tihti mõjutavad hui- morimeele kängumist tegelaste juures, siis anonüümse "Ilma hää- le" puhul lökkab sarkastiline väl- lahuumor ja ironia enam kui ku- nagi enne.

Keegi ei protesteerri avallikult (maha arvatud katelsepe Treikel- der, kelle täpmine hullumeelse poolt omab sümbolse tähenduse), aga kogu elanikkonna sõnatu demonstratsioon sõjaväe rong- käigu puhul toob esile tegelikkud simpaatiid ja tunded. Nii Solže- nitsõn kui Uibopuu on "väikeste zheštide" autorid, aga seda võim- sam on nende reaktioonide ko- gumõju.

TV Fredag

8.30–9.00 Efter gymnasieskolan. För elever på teknisk-naturvetenskapliga studievägar.

Skol-TV: 8.30–9.40 Matematik. 3. Negativa tal. Mellanstadlet.

9.45–10.05 Se, uppleva, värdera. 2. Se på TV. Lästadiet.

10.10 Film TV – verklighet. 2. Flygdrama. – TV och på bio. Hög- stadiet.

Förskoleprogram: 10.30–10.55 Om – skolan. Färg.

Skol-TV: 12.00–12.30 Världen och vi. Färg. Mellanstadlet.

12.45–13.05 Föreläsning berättar. Sol- danten. Mellanstadlet.

13.10–13.30 Naturkunskap. Färg. 8. Rost och korrosion. Gymnasiet.

13.35–13.55 Biologi. 10. Människans villkor. Färg. Gymnasiet.

14.00 Efter gymnasieskolan. För ele- ver på humanistiska-sociala studie- vägar.

Förskoleprogram: 14.30 Om – skolan. Färg. Skol-TV:

14.55–15.30 Du och de andra. Micke. 16.30 Halvtem: Vår i skogen. Färg.

16.40–16.55 Lammets Lasse dyker upp. Färg.

17.25 Tapahtumia. Aktuellt magasin för finskspråkiga.

17.55 Meddelanden. 18.00 TV-nytt och väder.

18.05 Teaterkärnan med den ameri- kanska teatergruppen "Story Theatre". Färg.

18.30 Saima kanal. Färg. Vattenvägen genom Inghemansland är en av världens modernaste kanaler men också en av de minst trafikerade.

18.50 Djur och växter i Norden. Färg. "Carl von Linnés blomsterspråk".

19.10 Dystra stunder. Engelsk lång- film från 1972. Färg.

I rollerna: Anne Raitt, Sarah Ste- phenson, Eric Allan, Joella Capple- man, Liz Smith.

21.00 Aktuellt och väder. 21.30 TV-nytt.

21.35 I blinkpunkten. Färg. 22.05–22.30 Dave Allen på Stubben. Färg.

TELEVISION 2

17.00 Med sikte på landet. Per Sam- uelsson är 17 år och kommer från Örebro. Han har tänkt slå sig ner på landet och går nu första året på Kvinnerskolan i lantbruksskola. Textat.

17.30 TV-nytt och väder. 17.55 Tote. Färg. 4. Tote städer.

17.40 Kalle Frånberg. Del 5. 18.00 Jord och mak. Sven Lindqvist berättar om Sydamerika.

18.35 De stora detektiverna. Färg. 2. "Karnevalsmysteriet".

I rollerna: Gilles Segal, Alain Motel, André Falcon, Georges Sta- quet, Paul Temps m. fl. Regi: Jean Herman.

19.20 Sydynitt. Västytt, Miltynitt, Nordnytt, Allehand.

19.30 Rapport med väder. 20.00 Vi i 5:an. Färg. Frågetävling för femteklassister. Programled- are:

Berndt Friberg. Domare: Lennart Edberg.

20.45 Jazzbion. Lelf Anderson visar gamlas jazzkörtillmer: Henry Allens Band och Slim Gaillard Trio.

21.00 Rikets affärer. Vad betyder Ivar Gustavsson för Sverige/ Ett program om privat företagsamhet i Storebro i Småland.

21.40 Spotlight. Färg. Stockholm Slim Blues Band.

22.25–22.30 TV-nytt och väder.

Mardi Valgema, eestlasest teatridoktori New Yorgis raama- tule "Accelerated Grimace" andis tunnistava arvustuse sõlilinde ajakiri "The Michigan Quarterly Review".

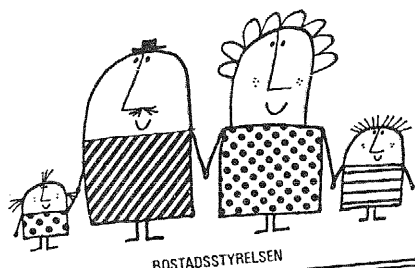
Tänapäeva kirjanduse paremi- kus, eriti selles osas, mis käsitleb kaasaegset ainet, on valitsev range asjalikkus, rahulik faktide esita- mine, ülemäärane tundetoonitus- pöördumine. Selgad peavad kõne- lema isenda eest. (Muldugi leidub ka poohhõõrteist kirjandust, mil- les poliitiliste sekkide usutunustus lämmatab isikukujutamise kased, ent selle õnneti ühepäevakestvust on juba tänuvõetud). Nii Solženitsõn kui Uibopuu on oma teostes ehita- nud monumentid, mille kestvus on usku.

AR-GI

Har ni barn och bor trångt? Behöver barnen eget rum? Eller vill ni flytta till en modern lägenhet?

Ändringarna från 1 januari 1974 i bestämmelserna om bostadstillägg kan innebära att om hyran för till exempel makar med ett eller två barn ökar från 650 till 750 kronor i månaden så betalar stat och kom- mun upp till 80 kronor och du själv inte mer än 20 kronor av den sista 100-lappen.

Ökat bostadstillägg till familjer med barn.

BOSTADSSTYRELSEN

Broschyr

Mer kan du läsa i den här broschyren som du får på:

- Kommunkontoret
- Bostadsförmedlingen
- Socialbyrån
- Arbetsförmedlingen

Tror du att du är berättigad till bostadstillägg så tag kontakt med kommunkontoret, avdelningen för bostadstillägg, där det finns ansök- ningsblanketter.

Leinateated

Stockholmis suri 8. aprillil Maria Jannes, n-na Autonomoff, sünd. 23. märtil 1890.
Juurus, Eestis, suri 12. märtil Arnold Pliip, sünd. 7. veebruaril 1909 Saaremaal.
Tallinnas suri 12. märtil Adolf Jürgens, sünd. 6. detsembril 1910 Viljandimaal.

Hamburgis, Saksamaal, suri 29. novembril 1973 Kristine Tõnssoo, n-na Annusver, sünd. 20. aprillil 1877 Pärnemaal.
Bielefeldis, Saksamaal, suri 11. veebruaril Iloona Kannas, sünd. 8. novembril 1908 Haapsalus.
Berliinis suri 21. veebruaril Iloona Janitzki, sünd. 19. aprillil 1947

Rätsepmeister

Oskar Hendriksmann

Sünd. 31.5.1879 Pärnus, Eestis
Surn. 22.4.1974 Norrköpingis

Mälestavad kurbuses

ABIKAASA
SUGULASED JA SÖBRAD

Matusetalitus toimub laupäeval, 11. mail kl. 12.15 Norrköpingi krematooriumis. Pärast matusetalitust mälestuskoosviimine Södergrändis.

Kallis mees, isa ja vanaisa
Voldemar Silla

Sünd. 7.3.1898 Hiiumaal
Surn. 27.4.1974 Borås

Mälestavad vaikes leinas

ABIKAASA
LAPSED JA LAPSELAPSED
perekondadega

Matusetalitus Borås kalmistu Hoppets kapellis reedel, 3. mail kell 11.

Oma armast villistast iur.

Nikolai Küti

Sünd. 12.3.1900 Virumaal
Surn. 20.4.1974 New Yorgis

Mälestab sügavas leinas

KORP. FRATERNITAS
ESTICA

Armast

Fanny Benita Klaas'i

mälestavad

AGNES

ELFI

EMILIE

ERNA

FANNY

HELMİ

SELMA

NITA ja HEINO

Matusetalitus toimub esmaspäeval, 13. mail kell 14.30 Heliga Korset kabelis Metsakalmistul.

Armast liiget

Jur. kand.

Fanny B. Klaas'i

N-na Lippand

mälestab leinas

EESTI AKADEEMILISTE
NAISTE ÜHING

Unustamata armast ema, vanaema, vennanaist ja sugulast

Armilde Hannus't

Sünd. 26.8.1911 Paaslepa
Surn. 22.4.1974 Sollentunas

mälestavad valusas leinas

LAPSED JA LASTELAPSED
SUGULASED
Kodumaal ja Rootsis

Matusetalitus toimub reedel, 3. mail kell 13.00 Silverdahl kabelis Sollentunas.

Elfr. Lender maeti

Stockholm Metsakalmistul sängitati maamulda tuntu ja armastatud pedagoogi ja Tallinna Lenderi Tütarlaste Eragümnaasiumi asutaja Elfriede Lender suurearvulise leinajaskonna saatel esmaspäeval 22. aprillil. Matuse talitus kauni muusikalise osaga, milles kaastegevad olid kadunu kaks endist õpilast, tolmus samal päeval Jakob kriikus. Kogu matmise teeromoonit tolmets peapiskop Konrad Veem. Solist, Koidu Ventserit ja Sander Umbilast, saatis orell Harri Kilks.

Lahkunu soovre respektierides oli matusetalitus lihtne ja ilma ja reihvõeteta. Kiristu ehtsild tema lemmiklilled — teeroosid. Samadest õitest oli ka alnus pärj, E. Lenderi Gümnaasiumi vilistlaste ja õpilaste poolt, kes vastavalt oma lugupeetud direktri soovile olid osa laekunud summat annetanud Eesti Alkooli heaks. Nagu näha tegid seda ka paljud teised leinajad, tuues haualle vaid väikesi kimpe jumalajäätü-lilli. E. Majas tolmunud peledel tehti teatavaks ka Elfriede Lenderi nimelise fondi asutamine.

Matusetalitus pidas peapiskop Konrad Veem, pihlitsõnal "Tulge minu juure kõik, kes olete vaevatud ja koormatud, ja mina annan Teile hingamist!" (Matt. 11.28). Ta kõneles kadunust kui tugevast isiksusest, kes ei olnud mitte ainult oma väljapalstva abikaasa naine ja kodu hing, vaid rajas omale kindla elukutselise tee ajal, mil maiseil oli raske iseseisvalt tegutseda ja kus tuli "mürda meeste valitust". Kasvatajana, abistajana, juhtajana oli ta alinuladine isiksus meie kultuuri elus, kes sügavalt uskliku ja helde hingega inimesena alati saab meie mälestustes edasi elama.

Villstlane Sander Umbilast, kes oma armastatud koolijuhatajat tema juubelile puhul oli viihul-mänguga rõõmustanud, kaunistas kaurikõlaliselt ka tema lõplikku arasaatmist Händeli "Largo" ja Gounod-Bach'i "Ave Mariaga", mis oli kadunu lemmikpalu. Leinajad laulsid "Oh võta mind, mu Jumal, kae kõrvale..." ja "Jumal, sull' ligemal..." Alt Koidu Ventser, samuti üks Elfriede Lenderi õpilasi, laulis M. Löödigi "Minu altar üllilhtne" K.E. Söödi hingestatud sõnadele ja õrnhardalt J. Brahmsi häällaulu "Uinu valkselt, mu lind..."

Kirikust sõideti pärast vihma-hoogu järgnenud karges päikesepaistes etse Metsakalmistule, kus suurte valgetevilliste kaskede vahetus läheduses oli kodumaiselt kaunis matusepaik. Villstlane Eilen Kõll, Lenderi gümnaasiumi 12. ndast lennust, langetas avatud hauda kolm peotäht kodumaa mulda ja ütles valkselid jumalajäätü sõnu. "Nii nagu me rõõmupäevil kogunesime oma armastatud juhataja ümber, nii teeme seda täna sinil nel kurval silmapilgul..." ütles ta. Piskop Konrad Veem pidas lühikesel palve motoga, et "elus ja surmas oleme Issanda omad."

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist
Begravnings- & Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1
116 48 Stockholm
Tel. 44 80 07, 44 80 98

Erialas:

Eestikombelised
matusetalitused

Ööpäevane valvekord

Centern...

Algus lk 1

Tyresö-Centern leidis, et muukeelsete ajalehede toetamine tuleb otsustada kiirel korral ja vastavalt Nils Lindeberg-Lindveti ettepanekule taotleda Centerni toetust Eesti Päevalehele Presstödsnämndenis Stockholmist distrikti ja üleriigilise konverentsi kaudu.

Stockholmi distrikti täiskogu asus Tyresöga samale seisule kohale pärast seda kui ettepaneku esitaja Nils Lindeberg-Lindvet oli selgitanud ja kaitsnud seda energiliselt. Stockholm-Centerni seisukoht ei tähenda tegelikult muud kui erakonnas tekkinud tugevat opinioniooni Eesti Päevalehe kasuks.

Centerni erakonna lõplik seisukoht selgub aga joulis toimuvall üleriigilisel parteikonverentsil, kus Tyresö ja Stockholm ettepanek lõplikule arutusele ja otsustamisele tuleb.

Igal juhul on erakonna juhtivad instantsid asunud seisukohale, et pressitoetuse küsimus on pakiline vähemusaajalehede osas, kuigi Pressutredningi ja mitte Presstödsnämndi raames.

Karistusi Armeenias

Nagu N. Liidust läände tulnud teated jutustavad, on Armeenias pealinna Jerevanis pikaks ajaks vangil mõistetud kaks meest — Ararat Tostojan ja Bagrat Shahverdjan seoses KGB poolt avastatud pörandaluse liikumisega. Veel 15 kaebakust said karistada.

Gruppi sfüdistati kahe pörandaluse ajalehe numbril väljandmises ja "organisierimises nõukogude võimu kukutamiseks". Armeenia piiri läheduses oli avastatud ka üks omatehtud helikopter, nähtavasti valmistatud üle piiri "hüppamiseks".

KARIN SAARSEN

Spiooniskandaal... Algus lk 1

tu 250 nimega, nende hulgas esines ka Guillaume nimi.

Guillaume on teinud DDR-i julgeolekuteenistuses SSD kiiret karjääri. Pärast kooli lõpetamist sai ta ohvitseriväljaõppe DDR-i rahvaarmee, kuuludes üheaegu SSD-see. Eraelus töötas ta ühes Ida-Berliini kirjastuses ärimehena.

1956 siirdus Guillaume poliitilise põgenikuna läände. Tol ajal sellaks takistus ei olnud, kuna Berliini-müüri veel ei eksisteerinud.

Oles viibinud Liiduvabariigis paar aastat, astus Guillaume sotsiaaldemokraatliku erakonna ridadesse, töötades samal ajal ühe tehnilise ajakirja toimetuses.

Parteis tegi ta kiiret karjääri ja oli 1964 Frankfurti piirkonna parteisekretär. Teda iseloomustati tol ajal kui suhteliselt "parempoolsete vaadetega sotsiaaldemokraati".

1970 avasseeurks Guillaume juba Bonni, alustades tööd kantsler-ministeeriumi selles osakonnas, mis tegeleb teaduse-, finants- ja sotsiaalpoliitikaga.

Sügisel 1972 sai temast kaastöölaine Willy Brandti isiklikus staabis, kuuludes sellest ajast peale ka partei kõige intimesemasse ringkonda. Guillaume abikaasa kuulus samuti sotsiaaldemokraatlikku erakonda ja töötas alguses Hesseni osariigi riigikantsleis. Bonnisis oli ta Hessenis esinduses ja tema käsutuses olid kõik osariiki puutuvad tähtsamad dokumendid.

Poliitilised vaated Bonnis on veendumud, et spiooniskandaal

daal tekitab äärmiselt suuri raskusi Brandtile, oletatakse koguni, et ta on sunnitud lahkuma. Igal juhul öeldakse juba nüüd, et eelseisval valimised Niedersachsenis on sotsiaaldemokraatidele samahästi kui kaotatud.

Ja mitmed opositsiooni-erakondade liikmed on avalikult küsinud, mis õieti saab Lääne-Saksamaast kui juba kantsler-ministeeriumi tsentruunis istuvad kommunistid.

Hunt...

Algus lk 1

mekad sotsialistide juhid, kes olid aastaid sunnitud elama eksilis.

Mis saab aga Portugal "provintsidest", st. asumadest Aafrikas? Kindral de Spindola on märkinud, et saäl on vja poliitilist rahusohitamist, mitte sõjalisel. Ent hunta pole mingil viisil lubanud neid piirkondi vabastada Lissaboni ülemvallsuse alt.

Sama kehtib ka Aasias asuvate asumade kohta. Neid on vaid kaks: Hiina mandril asuv Cacao linn ja Indoneesias paiknev Timor.

Eesti daam (60.a.) soovib

tutvust

omaealise või vanema harraga. Vast. "Kevad" all EPL, Box 667, 101 29 Stockholm 1.

Kohalik elu

STOCKHOLM
Balti sotsiaaldemokraadid mal-
rongkäigus

Rootsi sotsiaaldemokraatide tänavuses mairongkäigus on lubatud Balti sotsiaaldemokraatidel välja ilmuda vastava erisektsioonina ja mitte palgutatuina idaeuroopa sotsiaaldemokraatide üldrubrigi alla. Seda vastavalt eestlaste ja lätlaste esindajate taotlusele, mille esitasid Stockholms Arbetarkommunite Johannes Mikkelsen ja Bruno Kalnins. Lubatud plakatite hulgas on "Vabadust eesti rahvale", Ideede ja isikute vaba liikie-

mine üle piiride" ja nõue Sovjeti 400-rubla väljasõidumaksu kaotamiseks. Rongkäik koguneb Humlegårdenis Linnē aasamba juures kell 11.30 ja teekond viib Norra Bantorgetile.

STOCKHOLM
Esinduse Naisringi liikmetele

Järgmine koosviibimine toimub kolmapäeval, 8. mail kell 18 Esinduse ruumes. Kavas ettekanne Türgi elust koos värvifilmiga ja kohvilaud.

Eestlase töö parim

TORONTO (EPL) — Ontario kunstnikühingu 102. sel näitusel oli esitatud 50 maali ja 18 skulptuuri esitatud 600-st ühest. Eesti kunstnik Osvald Timmaselo määrati näituse parima akvarelli auhind 2500 dollari suurusel, mis oli näituse kõrgim.

Auhinnatöös oli mõõdnud aastal valminud "Primitiivid", mis äratas suurt tähelepanu. Esitatud kunstnike hulgas oli ka Rootsis elunev Endel Kõks ühe maaliga abstraktses laadis.

Göteborgi kooli sisukas kevadpidu

GÖTEBORG (EPL) — Göteborgi Eesti Algkooli tavakohane kevadpidu ja emadepäev toimus Gamlestadeni Medborgarhusetis, Brahegatan 11 (Tramm 7 — SKF-peatus), pühapäeval, 5. mail.

Kevade- ja emadepäeva-kohane kava: kõne pr. Elmiire Kägilt, emade austamine, deklamatsioon, soolotekandele klaveril, rahvatants ja laule õpilaskoorilt. Näidend.

Kava esimene osa lõpeb auaadressi ja preemiasumma ülandimisega Göteborgi Eesti Algkoolile Martin Pommeri mälestusfondist. Nimetatud preemiaga hinnatakse G. E. Algkooli õpilaskoori tegevust ning toetatakse koori osavõttu Eesti Euroopa-laulupeost Münsteris s.a. jaanipäeval. Ülandmist toimetavate G. E. Seltsi esindaja ja üks khüri liikmeid.

Kava teine osa algab Arvi Moori kolmepildilise lastenäidendiga "Koidu Kuningamaalt", kus peamiselt III ja IV kl. õpilased on kaastegevad sõnas, laulus ja tantsus. Peaosas IV kl. õpilane Koidu Viir. Vanaema kehastab G.E.S. Näiteringi liige Maimu Sooru. Näitejuht ja lavastus — Eero Tarjus, tantsud ja liikumine — Paula Roove ja Mare Riisenberg. Dekoratsioon ja valgustus — Arnold Sirkel.

Loterii ja tombilla rohkete võitudega. Loterii peavõitjateks Eerik Haameri joonistus ja Arnold Erese õlmaaling "Õhtune promenaad".

Pidu algab kell 14 (mitte kell 15, nagu varasemais eelteadetes märgitud). Sissepääs kavas, mille hinnaks 8 krooni, koolinoorte ja pensionäridele 2 krooni.

Till dig som skullevilja läsa vidare:

Vuxenstudier vid universitet

Många ämnen vid universitet får man läsa — utan gymnasiekompetens — om man är 25 år och har arbetat i fem år. För en del av de här ämnena finns det vissa förkunskapskrav. Oftast finns det plats för alla som anmäler sig. Om man inte uppfyller kraven kan man söka dispens. Läs mer om ämnen och bestämmelser i "Vuxenutbildning vid universitet och högskolor".

Deltid, kvällstid, korta kurser

Det blir allt vanligare att folk går på universitet utan sikte på examen. Det finns en hel del kortare utbildningar inriktade på särskilda arbetsområden: yrk-kurser och kombinationsutbildningar.

Universitetsutbildning utanför universiteten

På de flesta större orter i landet finns universitetsutbildning utlagd: s k decentraliserad utbildning. I vissa ämnen kan man också läsa i hemmet, och bara åka in till universitetet för korta perioder. Det kallas distansundervisning.

Spärrad utbildning

Det finns förstås fortfarande utbildningar som kräver gymnasiekompetens och som man söker till på poäng — medicinsk och teknisk utbildning t ex. Sista dag för ansökan dit är 19 juni.

Skicka efter information. Och hör gärna av dig till närmaste universitet eller högskola.

Sänd mig följande broschyrer, markerade med kryss

☐ Vuxenutbildning vid universitet och högskolor	☐ Högre tekniska studier
☐ Universitetsstudier	☐ Internationell ekonomutbildning
☐ Yrkesinriktade studiekurser	☐ Behörighetsbestämmelser
☐ Kombinationsutbildning	☐ Ansökan till viss spärrad utbildning
☐ Naturvetenskapliga studier	☐ Om arbetsmarknaden, AMS/UKÄ
☐ Samhällsvetenskapliga och juridiska studier	☐ Statligt studiebid, CSN
☐ Bibliotekarieutbildning	☐ Ansökningsblanketter
☐ Vårdutbildning	☐ Särskild information från (läroanstalt)

Namn _____

Adress _____

Postnr/adress _____

Telefon _____

EPL 2/5-74

Skicka kupongen till Universitetskanslersämbetet,
Box 16 334, 103 26 Stockholm. Märk kuvertet "HT-74".

UKÄ
INFORMERAR
1974

E. Lenderi mälestuseks

Elfriede Lender, omanimelise Tallinna tütarlaste erahuvimääratuse asutaja ja juhataja kuni vabariikluseaja lõpuni, lahkus elavate kirjat Stockholmis, Valke Nädala kesknädalal, 10. aprillil — kõrges eas ja väga väsinuna.

Kes kaus elab, saab palju näha ja palju läbi elada.

El olnud vist küll enam inimlikku olukorda, seost või nähet, millega Elfriede Lender tuttav poleks olnud. Teame, et temal tuli läbi teha kõiki mõeldavaid pettumusi, kurbusi ja leinu, nii eraslikuna, kui ka avaliku elu tegelasena ja oma rahva liikmena. Jääb vald lootet, et ka kõige mitmekesisemad röömud temale tundmatuks ei jäänud.

Elfriede Lender võrsus lihtsast oludest, nagu üldse valdav enamus eestlasti enne vabaduse saavutamist, olles sellega elavaks vastuvõtteks tänapäeval fooriseeritud tööspidamisest, nagu oleksid edasipüüdlikkus ja saavutused elus võrdeliselt olenevad vanematekodu jõukusest ja seltskondlikust kuuluvusest.

Elfriede Lenderis omas eesti rahvas silmatorkavalt kutsumuslikku, teovõimast, etnogeneetlikku ja kultuurilist pedagoogi, kes samasõnalt tahtis ja suutis olla sooja südamega kasvataja, mitte ainult oma lihaselaste lastele, vaid ka kõikidele nendele noortele, kes tema koolis käisid ja keda ta ka alati oma lasteks nimetas.

22. aprillil viidi Elfriede Lender Metsakalmistule puhkama. Arvukask hulk vabasse maailma pääsenud endisi õpilasi oli leinajate ja mälestajate seas oma armast kooliema saatmas. Taheti veel viimast korda tema ümber koguneda.

Endised lenderlased tavatsesid vähemalt kord aastas, sügise kooli aastapäeva palku, kokku tulla ja ühistunnet arendada. Senikaua, kui pr. Lenderi tervis seda lubas, oli tema nende kokkulekute iseenesestmõistetavaks kesk-punktiks.

Omavahel kõneldes ei nimetanud keegi koolijuhatajat nimepidi, ei kutsutud teda ka juhtajaks, ega rektoriks, beldi lihtsalt "Proua". Seda tegid nii kooli õpilased, kui ka õpetajad ja muud teenistujad. Nimetus "Proua" oli laetun ja tähendusrikkam tavallisest, selles nimetuses oli ühtlasi intuitsioon ja distants, lähedust ja aupaklikkust.

See oli meie Proua, aga siiski mitte niisama keegi proua, vaid just üksainus teatud lugupidamisväärtiline Proua.

Meenub, kuidas ma alles mõni

aasta tagasi Stockholmis vana Eesti Maja häämaras treppikojas järele jõudsin Prouale, kes aegamööda ja keele teodes, kuid ikka veel omal jõul, treppist ülespoole pürgis, et ühest niisugusest kooli aastapäeva kokkulekust, millest eelpool juttu, osa võtta.

Olles päralt jõudnud, kuulus vana koolijuhatajale auhont ja kõl-

Elfriede Lender omanimelise gümnaasiumi asutamise ajal sa-jandi alguses.

kide tähelepanu. Proua ümber tekkis nagu mingi saladuslik, sõnusetamatu nimbusbõr, kuhu tema endises õpilased üksteise järele omavahel keskustlevalt ja naerivalt rühmadest sisse astusid, oma elu-tegevuse ja perekondade käekäigu üle aru andma.

Kuigi ammu juba keskeas või vähemalt selle lävel, ei saanud me vist kunagi päriselt vabaks sellest sügava aukartusega segatud pünevustundest, mis meid vallutas, kui Proua mõnega meist isiklikult juteldas soovis, me ju soovisime kõigest väest vältida seda, et Proua meid midagi avastaks, mis temale pettumuse võiks valmistada.

Too õpilaskä ärevus püsis visalt sellele vaatamata, et me kõik nägime ja tundisime, kuidas Proua aasta-aastalt ikka teebmaks muutus, kuidas ta oma kindla-meelse kasvatajamaski varjust, enam mitte autoriteedi kaotamist kartes, hääde silmadega vaatama julgus hakata ja kuidas Proua lõpuks oma valjulimelise kesta hoopis kõrvale jättis ja ainult veel läbinisti soojasüdameline vanake oli, kes oma laste ja lastelaste käekäigu pärast muretses.

MAIA MATHIESEN